

باز هم سخن سردبیر!

تحصیلی است و هنوز مشکلات انباشت دروس رخ ننموده، به فکر آن باشیم که در تدریس فصل اول کتاب جغرافیای درسی به فکر بهره‌گیری از متداول‌ترین و بهترین روش آموزش جغرافیا باشیم، یعنی انجام بازدیدهای میدانی. مثلاً برای درس اول کتاب سال دوم، یعنی «جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر» و آموزش مفاهیم اساسی مربوط به مکان، روابط متقابل انسان با محیط، کل‌نگری یا دید ترکیبی در جغرافیا و فعالیت‌های تدارک دیده شده برای هر یک از این مفاهیم بهتر آن است که بازدیدهای علمی ترتیب دهیم و از محیط زندگی دانش‌آموز در شهر یا روستا و ویژگی‌های جمعیتی، آب و هوایی، ناهمواری‌ها، پوشش گیاهی و علل توسعه شهرها و روستاها، بهره‌گیریم و این مفاهیم را در محیط‌های مورد نظر از رهگذر بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان تدریس کنیم. این موضوع به بهار یا پاییز ارتباط چندانی ندارد. در هر دو فصل می‌توان با توجه به محیط‌های گوناگون طبیعی حتی با بازدیدی نیم‌روزه از شهر محل زندگی دانش‌آموزان این فعالیت را به انجام رساند و پیرامون آن بحث‌های روشن و واضح و مفید از این مفاهیم ارائه کرد. در کتاب درسی، چهار ناحیه کوهستانی، جنگلی خزری، بیابانی و ناحیه ساحلی به‌عنوان نواحی مختلف ایران معرفی شده‌اند. آموزشگاه شما در کدام ناحیه قرار دارد؟

ویژگی‌های عمومی و ویژگی‌های انسانی این ناحیه کدام‌اند؟ با تمرکز بر یکی از این چهار ناحیه به راحتی می‌توان مفاهیم مکان، ارتباط انسان با محیط زیست و کل‌نگری جغرافیایی را به دانش‌آموز منتقل کرد به طوری که تا سال‌های متمادی این بازده علمی و سخنانی که شما گفته‌اید و بحث‌هایی که مطرح کرده‌اید، در ذهن آن‌ها باقی بماند. درست است که انجام بازدیدهای علمی به مقدماتی نیاز دارد و درست است که در انجام آن‌ها مسئولیت‌ها و مشکلاتی پیش می‌آیند، اما حیف نیست که فصل پاییز زیبا را در چهاردیواری اتاق و کلاس سر کنید و دانش‌آموزان را از یک کلاس آموزشی به گستردگی طبیعت محروم کنید؟!

دکتر سیاوش شایان

اکنون که این مطلب را می‌نویسیم فصل بهار است و وقتی که شما آن را می‌خوانید فصل پاییز! دو فصل کاملاً متفاوت با یکدیگر، اما هر دو سرشار از زیبایی‌های طبیعت. می‌خواهیم دربارهٔ فصول کتابی که شما اکنون تدریس می‌کنید بنویسیم، اما با واقعیت نمی‌خواند. در زمان نوشتن این سرمقاله شما در حال تدریس درس «سکونتگاه‌ها» یا «گراف‌های اقتصادی ایران» از کتاب درسی سال اول متوسطه هستید، اما وقتی مجله به دستتان می‌رسد شروع کرده‌اید به تدریس فصل «جغرافیا چیست؟!» ما آخر کتاب هستیم و شما اول کتاب!

علت اساسی این تفاوت‌ها، زمان لازم برای آماده‌سازی مقالات مجله برای امور فنی مثل ویرایش، حروف‌چینی و صفحه‌آرایی، گرافیک و... است. شاید صفحهٔ اخبار جغرافیایی این شماره را هم با دقت بخوانید. به این نتیجه برسید که چه‌قدر فاصله هست بین آنچه در مجله چاپ شده با آنچه در فضای بیرون می‌گذرد. به همین جهت گمان می‌کنیم بهترین راه پر کردن این فاصله‌های زمانی، مطرح کردن مواردی است که ارتباط چندانی با فصول مختلف ندارند، مثل بهره‌گیری از فناوری در آموزش جغرافیا، تأثیر انواع ارزشیابی‌ها در آموختن جغرافیا یا حتی ارائهٔ دستاوردهای تجربی همکاران دبیر در آموزش جغرافیا در کلاس‌های درس.

البته دربارهٔ این موارد مطالب زیادی نوشته‌ایم. اگر حوصله داشته باشید و نگاهی به ده شمارهٔ اخیر رشد آموزش جغرافیا بیندازید و سخن سردبیر یا سرمقاله‌های آن‌ها را بخوانید، اغلب با عناوین فوق‌روبه‌رو می‌شوید. شاید هم چند بار دربارهٔ آموزش‌های ضمن خدمت و نیاز به آن‌ها، برنامه‌های درسی جدید جغرافیای متوسطه، موقعیت موضوع علمی جغرافیا در برنامه‌های درسی مطالبی را ذکر کرده باشیم. این موضوعات اغلب مشمول مرور زمان نمی‌شوند و همواره می‌توانند به‌عنوان سخن سردبیر مطرح باشند.

اما حالا که صحبت از فصول بهار و پاییز شد به نظر می‌رسد یکی از کارهای بنیادی که می‌توان در هر یک از آن‌ها انجام داد، بازدیدهای علمی یا فعالیت میدانی درس جغرافیاست. چه بهتر که وقتی اول سال